

DEİZMİN SOSYOLOJİSİ

Dr. Bekir ŞAHİN

EskiYeni Yayınları: 135

DEİZMİN SOSYOLOJİSİ

Dr. Bekir ŞAHİN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.
İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1
Yenimahalle/ANKARA • Tel: (0312) 395 85 71
(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Eylül 2022

ISBN: 978-625-7673-47-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mahallesi Boyacılar Sokak No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

DEİZMİN SOSYOLOJİSİ

Dr. Bekir ŞAHİN

Ankara 2022

Dr. Bekir ŞAHİN

Bekir Şahin 30 Ağustos 1986 tarihinde Tokat'ta doğdu. 2012 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2017 yılında Kastamonu Üniversitesi'nde yüksek lisansını, 2021 yılında ise Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde din sosyolojisi alanında doktorasını tamamladı. Evli ve 2 çocuğu olan yazarımız, 2019 yılından beridir Artvin Çoruh Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

İTHAF

*Sevgili eşim Şeyma'ya, oğlum Kerem Batu'ya ve
kızım Eliz İpek'e ithafen...*

ÖN SÖZ

Varoluşundan beridir insanoğlu düşünen, idrak eden, sorgulayan ve sorguladığı şeyleri anlamlandırma gayretinde olan bir varlıktır. Bu sorgulama ilk olarak kendini tanıma merakıyla başlamış, daha sonra da evreni anlayabilme ve yaratıcı düşüncesiyle devam etmiştir. Her coğrafyanın farklı algı ve kabulleri olduğu gibi, her çağın da kendine özgü tepkisel boyutları bulunabilmektedir. Deizm düşüncesi de bu felsefi boyutlardan birisidir. Bu çerçevede çalışmanın temel amacı, deistlerin teolojik argümanlarını, onları bu tutuma yönlendiren toplumsal olgu ve olayları, toplumsal norm ve uyumlarındaki iletişim kanallarını ve deizmi tercih etmiş bu bireylerin dini kurumlara ve topluma bakış açılarını yoklamaktır. Bu kitap iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, çalışmanın ana sorunsalına yönelik ulusal ve uluslararası literatür incelenerek çerçevesi çizilen deizm inancının kavramsal içeriği, çağın yaşadığı büyük dönüşümler olan; sekülerleşme, küreselleşme ve teknolojik gelişmeler ışığında ele alınmıştır. İkinci bölümde ise, görüşme verilerinden elde edilen bulgular incelenmiş ve ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiştir.

Bireylerin deist inanca yönelimine yol açan sebeplerin arka planında hangi kodların olduğunu sosyolojik boyutlarıyla incelemeye odaklanılan bu çalışmada, yorumlayıcı yaklaşımı esas alan nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda kendisini deist olarak tanımlayan 35 katılımcı ile görüşülmüştür. Araştırmaya katılan deist bireylerden elde edilen

bilgilere göre, deizmin sadece gençler arasında değil, bütün yaş gruplarını kapsayacak düzeyde yayıldığı görülmüştür. Katılımcıların deizmi tercih etmelerinde, bireylerin kaygılarını artıran çalkantılı yaşam şartları, sorgulamalarını kısıtlayan unsurlar, rahat ve huzurlu hayat için özgürlük arayışı ve tepkisel olma durumları etkili olmaktadır. Akıl ve mantık örüntüsü çerçevesinde seküler bir yaşam arayışında olan bireylerin, deizm gibi düşünce akımlarına yöneldikleri anlaşılmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	11

BİRİNCİ BÖLÜM

TABİİ DİN ARAYIŞI VE DEİZM	13
1.1. DEİZMİN KAVRAMSAL İÇERİĞİ VE TARİHSEL SERÜVENİ	13
1.1.1. Deizm kavramı ve Kuramsal Çerçeve	13
1.1.2. Batı Dünyasında Deizmin Öncüleri	16
1.1.3. Deist Düşünürlerin Temel Varsayımları	23
1.1.4. Deizm ve Ahlak İlişkisi	28
1.1.5. Hristiyan Dünyası İçindeki Deist Eğilim	31
1.1.6. Türkiye’de Deizm	34
1.1.7. Deizm Düşüncesine Rönesans, Reform ve Aydınlanmanın Etkileri	38
1.2. SEKÜLERLEŞME VE DEİZM İLİŞKİSİ	41
1.2.1. Deizm Düşüncesinde Sekülerleşmenin Etkileri	41
2.2.2. Yeni Kimlik Arayışı Olarak Deist Eğilim	44
1.3. KÜRESELLEŞME VE DEİZM İLİŞKİSİ	47
1.3.1. Küreselleşmeyle Birlikte Yaşanan Etkileşimler	47
1.3.2. Teknolojinin Geniş Alanları Etkilemesi	51
1.3.3. Sosyal Medya	53
1.3.4. Deizm-Bilim İlişkisi	55
1.3.5. Bireyleri Deizme İten Sebepler	58
1.3.6. Aile İlişkilerinin Bireylerdeki Etkileri	62
1.3.7. Bilişsel Düzeyde Değişim	63
1.3.8. Marjinal Dini Grupların Etkileri	65
1.3.9. Toplumsal Kabullerin Bireye Etkileri	67

İKİNCİ BÖLÜM

DEİZM ÜZERİNE GÖZLEMLER VE DÜŞÜNCELER	
2.1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI	71
2.1.1. Katılımcıların Yaş Aralığı	73

2.1.2. Katılımcıların Öğrenim Durumları -----	74
2.1.3. Katılımcıların İkamet Ettiği Şehir -----	75
2.1.4. Katılımcıların Önceki İnancı -----	76
2.1.5. Katılımcıların Gelir Dağılımı -----	77
2.2. DEİZM İNANCININ TEMEL DİNAMİKLERİ -----	77
2.2.1. Yaratıcıyı Tanımlaması -----	80
2.2.2. Dinleri Reddetme -----	86
2.2.3. Yaratıcının İnsanlardan Beklentisi -----	93
2.2.4. Yaratıcının Evrene Müdahalesi -----	104
2.3. BİREYLERİ DEİST İNANCA YÖNLENDİREN SEBEPLER--	112
2.3.1. Şüphe ve Sorgulama -----	113
2.3.2. Marjinal Grupların Dini Farklı Tanıtmaları -----	137
2.3.3. Mevcut Din Dilinin Arkeik Değerler Taşınması -----	147
2.3.4. Dinlerin Yaratıcıyı İnsanbiçimci Tanıtımı -----	156
2.3.5. Din Dilinin Otoriter Sunumu -----	160
2.4. DEİST BİREYLERİN TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL ENTEGRASYONU -----	170
2.4.1 Farklı İnanışlara Bakış -----	172
2.4.2. Özgürlük Arayışı -----	177
2.4.3. Cinsiyetçi Din Eleştirisi -----	185
2.4.4. Ailesinin Dinsel Yaşantısı -----	191
2.4.5. Çevresiyle İnançsal Yönden Etkileşimi -----	200
2.5. DEİZM-BİLİM İLİŞKİSİNDE BİLİMİN YERİ -----	213
2.5.1. Bilimi Referans Alma -----	214
2.5.2. Fikirlerini Etkileyen Yazarlar -----	226
2.5.3. Dinsel Gizlerin Bilimsel Açıklaması -----	238
2.5.4. Dünya Görüşü -----	242
2.6. DİNLERE GENEL BAKIŞ VE GÜNCELE DAİR GÖRÜŞLERİ	253
2.6.1. Deistlere Göre Dinlerin İyi ve Ahlaklı Olma Anlayışı -----	254
2.6.2. Deistleri İyi ve Ahlaklı Olmaya Yönlendiren Motivasyon Kaynağı -----	263
2.6.3. Tepkisellik -----	275
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME -----	293
KAYNAKÇA -----	301
EK: KATILIMCILARA AİT BELGE DEĞİŞKENLERİ -----	311